

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-21>

УДК 316.48

Авер'янова Н.М.¹, Воропаєва Т.С.²

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СПЕЦИФІКА КОНФЛІКТІВ У ПОСТБІПОЛЯРНОМУ СВІТІ

Анотація. У статті розглядаються особливості конфліктизації міждержавних відносин у постбіполярному світі. Філософи, соціологи і психологи визначили зміст поняття «конфлікт», а також його істотні ознаки, функції (конструктивні і деструктивні), причини його виникнення (суб'єктивні та об'єктивні), способи його запобігання, вирішення і врегулювання. Інтегративний підхід до аналізу конфліктів – це методологічна основа дослідження, яка передбачає їх розгляд не тільки як джерела руйнувань, воєн і смерті, але і як джерела розвитку суспільства. У статті аналізуються проблеми забезпечення міжнародної та національної безпеки у постбіполярному світі, особливості сучасних конфліктів в контексті глобальних процесів. Специфіка конфліктизації міждержавних відносин в епоху глобалізації полягає в тому, що даний феномен набуває транснаціонального й планетарного характеру. Ескалація напруженості та застосування насильства шляхом мілітаризації конфліктної взаємодії призводить до збройної конфронтації. Сучасні збройні конфлікти являють серйозну загрозу людству, оскільки в умовах глобалізації вони можуть швидко поширюватися. Інтегративний підхід дозволив виявити основні виміри конфліктів, що виникли на пострадянському просторі. У зв'язку з цим збройний конфлікт на території України розглядається як російсько-український міждержавний збройний конфлікт неоколоніального типу. Обґрунтовано важливість стратегії «розумної сили» як основи для деконфліктизації та стабілізації українського суспільства. Обґрунтовується необхідність формулювання комплексу заходів (гуманітарних, соціально-економічних і військово-політичних), спрямованих на подолання викликів, небезпек і загроз національним інтересам України. Також необхідно підтримувати баланс сил, цінностей, ресурсів, політико-правових та соціально-економічних проблем в суспільстві і державі. Акцентується увага на важливості використання політико-дипломатичних засобів через активну участь міжнародної спільноти й посилення економічних санкцій проти Російської Федерації.

Ключові слова: конфлікт, процеси конфліктизації, збройний конфлікт, постбіполярний світ, глобалізація, Україна, Російська Федерація.

Averianova Nina, Voropayeva Tetiana

Taras Shevchenko National University of Kyiv

SPECIFIC CONFLICTS IN THE POST-BIPOLAR WORLD

Summary. The article discusses the peculiarities of the conflictization of interstate relations in the post-bipolar world. A negative attitude towards conflict is dominated in the public consciousness. Conflict is united with aggression and violence, negative emotions, feelings and meanings. This is directly related to dysfunctional consequences of conflict interaction. The philosophers, sociologists, and psychologists determined the content of the concept “conflict” as well as its essential attributes, functions (constructive and destructive), causes of its emergence (subjective and objective), ways of its prevention, solution and settling. An integrative approach to the analysis of conflicts is the methodological basis of research, which involves its consideration not only as a source of destruction and death, but also as the initial place of development of society. The article analyzes the problems of ensuring international and national security in the post-bipolar world, special features of contemporary conflicts in the context of global processes. The specifics of conflictization of interstate relations in the era of globalization are that this phenomenon becomes transnational, and planetary in scale. The escalation of tension and the use of violence through militarization of conflict interaction leads to armed confrontation. Contemporary armed conflicts pose a significant threat to humanity as they may expand in the context of globalization. The integrative approach allows us to identify the main dimensions of conflicts that have arisen in the post-Soviet space. The armed conflict on the territory of Ukraine is considered as a Russian-Ukrainian interstate armed conflict of a neocolonial type. The importance of the «smart power» strategy as a basis for deconflictization and stabilization of Ukrainian society is substantiated. The necessity of formulating a set of measures (humanitarian, socio-economic and politico-military) aimed at preventing challenges, dangers and threats to the national interests of Ukraine. It is also necessary to maintain a balance of forces, values, resources, political, legal and socio-economic problems in society and the state. The focus is on the use of political diplomatic means through the active participation of the international community and the strengthening of economic sanctions against the Russian Federation.

Keywords: conflict, processes of conflictization, armed conflict, post-bipolar world, globalization, Ukraine, Russian Federation.

Постановка проблеми. На рубежі ХХ–ХХІ століть людство вступило в новий період свого розвитку. Після розпаду СРСР

біполярна система, яка домінувала після закінчення Другої світової війни, була зруйнована. «Пост-біполярний світ на нинішньому етапі

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1088-2372>² ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8388-7169>

можна було б назвати проміжним, перехідним від глобального домінування Заходу, яке сформувалося після завершення холодної війни, до багатополярного, який ще не склався (і невідомо, чи складеться остаточно...)» [10, с. 30]. Сучасні дослідники намагаються знайти відповіді на питання, чи буде пост-біполярний період новим етапом якісної трансформації світового порядку, чи загострення міжнародної напруженості після 2014 р. стане нездоланною кризою світопорядку.

Поняття «біполярний світ», яке активно використовується в соціальній філософії, історії, політології, конфліктології, цивіліології, правознавстві та культурології означає двополосну структуру світових політичних сил. Подібна двополосність утворилася після Другої світової війни (1939–1945 рр.) і зберігалася у період «холодної війни» (1949–1991 рр.), коли лідером Західного світу стали США, а лідером системи світового соціалізму став СРСР. Оскільки обидві наддержави боролись за власний геополітичний і геоеконімічний вплив у світі, то у обох країн була ядерна зброя, безліч союзників (включаючи очолювані США і СРСР військово-політичні блоки – НАТО і Організацію Варшавського Договору), а також різноманітний інструментарій для досягнення власних стратегічних і тактичних цілей. Біполярна система забезпечувала відносно стабільність міжнародних відносин, а конкуренція між СРСР і США за домінування, а також за вплив на інші країни світу досить часто приводила до збройних конфліктів у даних країнах.

Після краху біполярної моделі настала глибока криза у сфері забезпечення всіх систем безпеки (міжнародної, макрорегіональної, мезорегіональної, національної та мікрорегіональної). Фундаментальною проблемою міжнародних відносин у пост-біполярному світі є високий рівень їх конфліктності. В умовах глобалізації конфліктизаційні процеси можуть набувати транснаціонального й планетарного характеру [13, с. 4–5]. Глобальними загрозами стали міжнародний тероризм і екстремізм, а також можливість застосування зброї масового ураження. Крім цього, продовжує зберігатися і відтворюватися конфліктогенний потенціал пострадянського простору, що призводить до конфліктизації відносин між новими незалежними державами. Таким чином, проблема виникнення конфліктів у пост-біполярному світі доволі актуальна і займає важливе місце в системі сучасної соціогуманітаристики. У коло даної проблематики входить і питання збройного конфлікту на території України, конструктивне вирішення якого має величезне практичне значення для всього світу.

Аналіз наукових публікацій. Відомо, що на початку ХХІ ст. кількість збройних конфліктів у світі постійно зростала. Серйозну загрозу для всього світу сьогодні становить загострення різних проявів сепаратизму, екстремізму, релігійного фанатизму й тероризму, прояви яких постійно модифікуються, що підтверджується трагічними подіями в Парижі, Ніцці, Берліні та інших містах світу. Останні події на Близькому Сході і в Україні, як відзначають деякі політологи і футурологи, можуть служити своєрідною «прелюдією» до третьої світової війни.

У січні 2020 р. у посольстві Нідерландів у Вашингтоні міжнародна компанія International Crisis Group, яка займається конфліктологією, представила свій звіт «10 Conflicts to watch». Експерти зазначили, що у 2020 р. світ уважно стежить за десятьма збройними конфліктами (в Афганістані, Буркіна-Фасо, Венесуелі, Ефіопії, Ємені, Ірані, Кашмірі, Лівії, Північній Кореї та Україні), оскільки ці 10 конфліктів, на думку International Crisis Group, – «дзеркало глобальних трендів», а особливості подій, які будуть відбуватись у цих «гарячих точках» багато в чому може детермінувати потенційні геополітичні зміни у світі [9]. Загалом сьогодні у світі відбувається «більше 80 тривалих конфліктів (військових або заморожених). Деякі з них є надзвичайно кровопролитними. Бурунді, Демократична республіка Конго, Руанда, Уганда, Сьєрра-Леоне, Гвінея-Бісау, Лівія, М'янма, Східний Тимор, Нікарагуа, Гаїті, Гондурас, Мавританія, Західна Сахара – можна вибрати будь-який регіон планети, і, на жаль, знайти там конфлікти» [9].

Відомо, що різноманітні конфлікти існують стільки ж, скільки існує людське суспільство. Різноманітні суперечності яскраво проявляли себе упродовж усієї історії людства. І стародавні мислителі, і сучасні вчені вивчали конфлікти як між окремими індивідами, так і між державами, країнами і цивілізаціями [2]. Започаткували осмислення конфліктів Геракліт, Геродот, Емпедокл, Епікур, Аристотель, Платон, Цицерон та інші мислителі. Перші наукові уявлення про конфлікти репрезентували Ф. Бекон, Г. Гегель, Г. Гроцій, Д. Дідро, І. Кант, Дж. Локк, Н. Мак'явеллі, Ш. Монтеск'є, Т. Мор, А. Рабле, Е. Роттердамський, Г. Спенсер та ін. Цікаві конфліктологічні теорії розробляли Т. Гоббс, Ж.-Ж. Руссо, А. Сміт, К. Клаузевіц, Ч. Дарвін та інші дослідники, а розробка фундаментальних конфліктологічних концепцій відбулась у 50-60 роках ХХ ст. (М. Дойч, К. Левін, Д. Мід, К. Роджерс, К. Хорні, У. Юрі та ін.) [2].

Отже, конфлікт необхідно розглядати як один з видів соціальної взаємодії, учасниками якої можуть бути окремі індивіди, людські угруповання, організації, установи, суспільства, країни, держави тощо. При цьому, чим більш диференційованим є соціум, тим більше існує несхожих і взаємовиключних інтересів, потреб, цілей, цінностей і, отже, й більше джерел для потенційних конфліктів. У зв'язку з цим ми розуміємо конфлікт як зіткнення актуалізованих суперечностей, протилежно спрямованих інтересів, потреб, цілей, думок, мотивів, соціальних установок, цінностей, поглядів, планів, намірів, позицій суб'єктів взаємодії (які можуть бути опонентами, ворогами тощо). Тривале напруження й граничне загострення **актуалізованих суперечностей** призводить до безкомпромісної боротьби, деструктивних дій, непростих колізій і трагічних наслідків для суб'єктів конфліктної взаємодії. Конфліктні ситуації виникають тоді, коли суб'єкт конфліктної взаємодії намагається просувати власні інтереси, які не відповідають інтересам іншого суб'єкта [2].

Аналізуючи конкретний конфлікт потрібно враховувати види й типи конфліктів, рівні й фази конфліктної взаємодії, причини виникнення конфлік-

тних ситуацій тощо. **Обов'язковими ознаками конфліктів** є біполярність протилежно спрямованих тенденцій (носії суперечностей), суб'єктність (наявність носіїв, репрезентантів конфліктної взаємодії) та активність, що передусім націлена на подолання наявних суперечностей [2]. Та чи інша сфера життєдіяльності людей зумовлює виділення побутових, сімейних, шкільних (освітніх), генераційних, громадських, політичних, релігійних, виробничих, міжгетнічних, міжнаціональних тощо. За характером перебігу конфлікти бувають гострими й уповільненими, за формою свого прояву – явними й латентними. За часовим критерієм конфлікти поділяються на короткочасні (швидкоплинні) й тривалі (затяжні) [2].

Джерела конфліктів (явища, факти, події, ситуації тощо), які зумовлюють їх розгортання, бувають об'єктивними та суб'єктивними. Основними серед них є: нестача матеріальних та духовних благ, необхідних для нормальної життєдіяльності людей; зіткнення різноспрямованих інтересів і потреб суб'єктів; світоглядні відмінності; слабкість моральних та правових норм для врегулювання конфліктної ситуації; а також особистісні, організаційно-управлінські, функціонально-організаційні, структурно-організаційні, особистісно-функціональні, ситуативно-управлінські, соціально-психологічні та інші джерела конфліктів. Причинами, що детермінують конфлікти, є наступні: розподіл ресурсів, дискримінація, відмінності в цілях суб'єктів, взаємозалежність і суперечливість виконуваних завдань, несправедливість, упередженість, відмінності в уявленнях, поглядах і цінностях, неналагоджена взаємодія та недостатній рівень спілкування, відмінності в ментальності та стилях поведінки тощо [2].

Критеріальною ознакою при дослідженні конфліктів, конфліктних ситуацій і процесів конфліктизації та деконфліктизації є конфліктність. Конфліктизація – це процес підвищення (посилення) рівня конфліктності у будь-якому соціумі (як на індивідуальному, так і на колективному рівні). Процеси конфліктизації можуть бути природними і штучними, реальними і потенційними, зовнішньо– та внутрішньо-інспірованими тощо [4]. Сутність процесів конфліктизації особливо гостро розкривається в періоди кризового стану суспільства [4]. Конфлікти привертають до себе увагу представників різних наук задля розробки найбільш оптимальних способів їх вирішення [15; 16]. Пошук оптимальних засобів і способів деконфліктизації різноманітних відносин у державі й соціумі слід розпочати з інтегративного (трансдисциплінарного) аналізу конкретного конфлікту, визначення його суті та виявлення основних умов врегулювання [2; 3; 4].

На жаль, інтегративне (трансдисциплінарне) осмислення специфіки збройних конфліктів у постбіполярному світі не дістало належного розвитку. Це обумовило **мету статті** – проаналізувати найхарактерніші особливості збройних конфліктів у постбіполярному світі, в тому числі й у сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. Дослідження сучасних вчених показують, що конфліктизація міждержавних відносин стала однією з форм силового вирішення політичних, територіальних, етнічнонаціональних, релігійних, економічних та ін-

ших суперечностей, що формує цілу систему загроз як для національної, так і для міжнародної безпеки [5; 6; 7; 8; 9; 11; 12; 15; 16; 17]. Сучасні збройні конфлікти є серйозною загрозою для людства, оскільки в умовах глобалізації вони можуть швидко поширюватися. В умовах постбіполярного світу необхідний пошук розумного балансу між різноспрямованими інтересами протидержавних сторін, а також механізмів задоволення життєво важливої потреби світового співтовариства у мирі та безпеці для нинішніх і майбутніх поколінь [5; 10]. В умовах мілітаризації будь-якої конфліктної взаємодії рівень конфліктогенності зростає. Ескалація напруженості та застосування насильства призводить до конфронтації і збройних конфліктів. Особливості конфліктизації міждержавних відносин у постбіполярному світі можна розглянути на прикладі багатьох пострадянських країн, в тому числі й на прикладі України.

В рамках сучасної соціологістики виокремлюються декілька підходів до інтерпретації збройних конфліктів, кожен з них використовує різноманітні аналітичні моделі, які уможливають більш точне розуміння таких конфліктів, пропонуючи й обґрунтовуючи різне бачення їх розгортання й перспектив урегулювання. Інтегративний (трансдисциплінарний) підхід дозволяє нам виокремити основні виміри конфліктів, які розгортались в останні 29 років на пострадянському просторі: 1) територіальний; 2) геополітичний; 3) політико-ідеологічний; 4) неоімперський; 5) енергетичний; 6) міжцивілізаційний; 7) економічний; 8) військовий; 9) інформаційний; 10) внутрішньо-політичний; 11) зовнішньо-політичний; 12) безпековий. Враховуючи ці виміри, можна визначити збройну агресію Росії в Україні (охоплюючи як події в Криму, так і події на Донбасі в 2014 р.) як **тривалий міжнародний збройний конфлікт неоколоніального типу**, котрий виник внаслідок ескалації гібридної війни, яка була активізована ще до 2014 р., оскільки гібридна агресія Кремля не тільки проти України, але й проти інших нових незалежних держав, пов'язана із прагненнями відновити СРСР, а також із намірами відновлення Російської імперії в кордонах 1913 р. [1]. Курс України на європейську та євроатлантичну інтеграцію став серйозним викликом для РФ, яка побачила у цьому значну загрозу для власних геополітичних і неоімперських планів [2; 3].

Сучасні дослідники підкреслюють, що конфлікти на пострадянському просторі мають багато спільних рис (втрата територіальної цілісності, наявність біженців, поразка титульної нації у боротьбі з сепаратистами через втручання зовнішньої сили). Вони є наслідком не тільки внутрішніх суперечностей конфліктуючих сторін, скільки дій Росії (пов'язаних із неоімперською політикою Кремля), яка завжди маніпулювала конфліктами на пострадянському просторі і продовжує це робити й сьогодні [8]. Роберт Орттунг та Кристофер Уокер довели, що Кремль боїться стабільного розвитку демократичних держав на кордонах РФ, що могло б стати альтернативною моделлю путінської «вертикалі влади». Щоб запобігти виникненню таких альтернатив, Кремль використовує деструктивну силу сепаратизму і супроводжуючі його корупцію та злочинність,

аби перешкоджати реформам. «Путін ... не може допустити, щоб уряд у Києві домогся успіху, тому що це продемонструє населенню Російської Федерації успішну демократичну альтернативу. Провокування нестабільності істотно важливо для стратегії Кремля» [8].

Посилення «советизації» та КДБізації російської політичної системи в останні роки призвело до того, що Нові незалежні держави, які виникли на пострадянському просторі, все з більшою недовірою ставляться до миротворчих зусиль Росії, побоюючись її неокolonіальних прагнень та неоімперських амбіцій. Збройні конфлікти на теренах Молдови, Грузії, України, газові й економічні війни з Україною, Грузією, Білоруссю вимушують експертів звинувачувати Росію у тому, що вона практикує політику енергетичного імперіалізму й шантажу [6; 7; 8].

Саме тому ООН та ОБСЄ, як ключові учасники процесів урегулювання збройних конфліктів у постбіполярному світі, мають розробити збалансований підхід до врегулювання сучасних міжнародних конфліктів. Україна повинна поставити питання зловживання Росією статусом постійного члена Ради Безпеки ООН, розглядаючи його у контексті побудови регіональних і глобальних систем безпеки. Адже вкрай деструктивним чинником, який негативно впливає на міжнародне співтовариство, є збройна агресія країни (котра є постійним членом Ради Безпеки ООН), у результаті чого були окуповані окремі території на Півдні та Сході України, а дії цієї країни-агресора стали кваліфікуватися як міжнародний злочин, пов'язаний із порушенням кількох міжнародних договорів, а також Гельсінського заключного акта про непорушність кордонів у Європі (1975).

Російсько-український міжнародний збройний конфлікт неокolonіального типу необхідно врегулювати в рамках міжнародного політико-правового поля, під контролем ООН та ОБСЄ. Зокрема, залучення миротворчої місії зможе суттєво знизити рівень насильства та мінімізувати втрати (сприяючи декупації та реінтеграції населення тимчасово окупованих регіонів), нівелюючи геополітичні забаганки й неоімперські прагнення РФ, які порушують міжнародне право.

Дуже важливою є роль посередника, третьої сторони, яка після погашення активної фази збройного конфлікту надає допомогу в розвитку постконфліктного соціуму. Роль третьої сторони полягає також у необхідності примусу країни-агресора до миру. Головне завдання полягає в тому, щоб застосовувати різні методи примусу країни-агресора до миру, застосовуючи, у першу чергу, економічні інструменти [11]. Сьогодні широко відомі дії ООН, Європейського союзу й окремих країн Європи, що стосуються примусу до миру, наприклад, в країнах Африки [17]. Подібні дії здатні примусити агресора до миру, а потім забезпечити довгострокове підтримання миру. Роль третіх сторін, зацікавлених у вирішенні збройного конфлікту, не зводиться лише до силового примусу. Важливим також є розміщення військового контингенту на кордонах ворогуючих сторін (або на державному кордоні) на досить тривалий термін. Відомо, що ООН і ЄС з 2018 р. поча-

ли дотримуватися політики «нексус» у миротворчості. Така політика об'єднує три напрямки у вирішенні збройних конфліктів: гуманітарну допомогу, допомогу в розвитку і миротворчість. При цьому передбачається використання змішаних цивільно-військових контингентів, які б виконували комплексні завдання не тільки з примусу до миру й усунення загроз, а й сприяли соціально-економічному розвитку постконфліктних соціумів.

Міжнародний збройний конфлікт неокolonіального типу, який РФ розв'язала на території України, можна подолати, використовуючи також стратегію «розумної сили» [14; 15]. Така стратегія передбачає гнучке використання «м'яких» і «жорстких» методів, що дозволить деконфліктизувати й стабілізувати український соціум, оптимально вирішити завдання з декупації та реінтеграції України, ефективно стримувати неоімперські прагнення РФ, суттєво знизити неокolonіальний політичний, економічний та інформаційний тиск РФ [3].

Висновок. Конфліктизація відносин між РФ і Україною відбувалася з 1991 р, ініціювалися торгові, газові, економічні конфлікти, всі ці конфлікти проходили на тлі практично постійною інформаційно-психологічної війни Росії проти України. Українське суспільство з 1991 р. перебуває у стані глибоких соціально-економічних, політико-правових та соціокультурних трансформацій, багато з яких мають постколоніальний (пострадянський, посттоталітарний, посткомуністичний, постсоціалістичний і постгеноцидний і т.п.) характер. Процеси конфліктизації можуть породжувати безліч проблем, які пов'язані як із загостренням старих, так і з появою нових суперечностей. У конфліктогенних ситуаціях переплітаються соціально-економічні, політико-правові, соціокультурні та інші чинники життя соціуму. Перераховані проблеми сприяють загостренню конфліктів від мікро– до макрорівня. В умовах постбіполярного світу конфлікти створюють значну загрозу людству, шляхом швидкої ескалації вони можуть перетворитися у великомасштабні війни. Знання природи конфліктів допомагає орієнтуватися у складній соціальній дійсності постбіполярного світу, знаходити правильні рішення в нестандартних ситуаціях і надзвичайних умовах.

Головним завданням влади й громадянського суспільства сучасної України є пошук можливостей і шляхів деконфліктизації соціуму; розробка комплексу заходів (гуманітарних, соціально-економічних і військово-політичних), спрямованих на попередження викликів, небезпек і загроз національним інтересам України; більш активне використання політико-дипломатичних засобів для врегулювання російсько-українського збройного конфлікту на теренах України; посилення економічних санкцій проти Російської Федерації; запровадження політики стабільного розвитку, спрямованої на подолання наслідків економічної, політичної, культурної та інтелектуальної залежності українців (як етнічних, так і політичних) від колишніх імперій. Основним завданням, яке стоїть перед світовою спільнотою, є створення стабільної, більш збалансованої й безпечної системи міжнародних відносин.

Список літератури:

1. Авер'янова Н.М. Гібридна війна: російсько-українське протистояння. *Молодий вчений*. 2017. № 3(43). С. 30–34.
2. Авер'янова Н.М., Воропаєва Т.С. Міждержавний збройний конфлікт на теренах України: неоколоніальний вимір. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 145 (№ 6). Ч. 2. С. 7–11.
3. Авер'янова Н.М., Воропаєва Т.С. «Розумна сила» як стратегія деконфліктизації та сталого розвитку української держави. *Молодий вчений*. 2020. № 4(80). С. 509–513.
4. Воропаєва Т.С. Конфліктизаційні та деконфліктизаційні процеси в Україні: соціально-філософські аспекти. *Научний взгляд в будуще*. 2018. Вип. 10. Том 2. С. 49–56.
5. Воротиюк М.О. Особливості міжнародних конфліктів пост-біполярного періоду. *Стратегічна панорама*. 2009. № 4. С. 41–44.
6. Григорян В., Григорян С. Россия и постсоветское пространство. *Per Concordiam. Журнал по проблемам безопасности и обороны Европы*. 2010. Т. 1; 2. С. 38–43.
7. Капитоненко М. Решение постсоветских «замороженных» конфликтов. Помогает ли региональная интеграция? *Per Concordiam. Журнал по проблемам безопасности и обороны Европы*. 2010. Т. 1; 2. С. 32–37.
8. Ортунг Роберт, Уокер Кристофер. «Замороженные конфликты» Путина. 2015. Февраль. URL: https://www.inopressa.ru/article/16feb2015/foreignpolicy/putin_ukr_georgia.html
9. Рашкован Владислав. Трагедия человечества. Война идет не только на Донбассе: 10 конфликтов, за которыми следит мир в 2020 году. 25.02.2020. URL: <https://www.liga.net/incidents/articles/voyna-idet-ne-tolko-donbasse-10-konfliktov-za-kotorymi-sledit-mir-v-2020-godu>
10. Симония Н.А., Торкунов А.В. Новый мировой порядок: от биполярности к многополярности. *Полус (Political Studies)*. 2015. № 3. С. 27–37.
11. Achankeng F. Conflict and conflict resolution in Africa: Engaging the colonial factor. *African journal on conflict resolution*. 2013. Vol. 13. №. 2. P. 11–38.
12. Averre Derek. The Ukraine Conflict: Russia's Challenge to European Security Governance. *Europe-Asia Studies*. 2016. № 68(4). P. 699–725.
13. Niblett Robin. *Globalization and World Order*. Conference Report. London: Royal Institute of International Affairs, 2014.
14. Nye J.S. (2004). *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004.
15. Nye J. *Understanding International Conflicts. An Introduction to Theory and History*. Longman Classics in Political Science. Sixth edition. Cambridge : Harvard University Press, 2004.
16. Strasheim Julia. Power-Sharing, Commitment Problems, and Armed Conflict in Ukraine. *Civil Wars*. 2016. № 18(1). Pp. 25–44.
17. Zartman I.W. *Traditional cures for modern conflicts: African conflict «medi-cine»*. Boulder : Lynne Rienner Publishers, 2000. 261 p.

References:

1. Averianova, N.M. (2017). Gibrydna vijna: rosijs'ko-ukrayins'ke protystoyannya [Hybrid warfare: the Russian-Ukrainian confrontation]. *Molodyj vchenyj*, № 3(43), pp. 30–34. (in Ukrainian)
2. Averianova, N.M. & Voropayeva, T.S. (2019). Mizhderzhavnyj zbrojnyj konflikt na terenax Ukrayiny: neokolonial'nyj vymir [Inter-state armed conflict on the territory of Ukraine: the neo-colonial dimension]. *Gileya: naukovyj visnyk*, issue 145 (№ 6), part 2, pp. 7–11. (in Ukrainian)
3. Averianova, N.M. & Voropayeva, T.S. (2020). «Rozumna syla» yak strategiya dekonfliktyzacyi ta stalogo rozvytku ukrayinskoyi derzhavy ["Smart power" as a strategy of deconfliction and sustainable development of the Ukrainian state]. *Molodyj vchenyj*, № 4(80), pp. 509–513. (in Ukrainian)
4. Voropayeva, T.S. (2018). Konfliktyzacijni ta dekonfliktyzacijni procesy v Ukrayini: social'no-filosofski aspekty [Conflict and Deconflict Processes in the Ukraine: Socio-Philosophical Aspects]. *Nauchnyj vzglyad v Budushhe*, issue 10, volume 2, pp. 49–56. (in Ukrainian)
5. Vorotnyuk, M.O. (2009). Osoblyvosti mizhnarodnykh konfliktiv post-bipolyarnoho period [Features of international conflicts of the post-bipolar period]. *Stratehichna panorama*, issue 4, pp. 41–44. (in Ukrainian)
6. Grigoryan, V. & Grigoryan, S. (2010). Rossiya i postsovetskoe prostranstvo [The Russia and the post-Soviet space]. *Per Concordiam. Zhurnal po problemam bezopasnosti i oborony Evropy*, т. 1; 2, pp. 38–43. (in Russian)
7. Kapitonenko, M. (2010). Reshenie postsovetskikh «zamorozhennykh» konfliktov. Pomogaet li regionalnaya integracziya? [The solution of the post-Soviet «frozen» conflicts. Does regional integration help?]. *Per Concordiam. Zhurnal po problemam bezopasnosti i oborony Evropy*, т. 1; 2, pp. 32–37. (in Russian)
8. Ortung, Robert & Uoker, Kristofer (2015). «Zamorozhennye konflikty» Putina [The Putin's Frozen Conflicts]. URL: https://www.inopressa.ru/article/16feb2015/foreignpolicy/putin_ukr_georgia.html (in Russian)
9. Rashkovan, Vladislav (2020). *Tragediya chelovechestva. Vojna idet ne tolko na Donbasse: 10 konfliktov, za kotory'mi sledit mir v 2020 godu* [The tragedy of mankind. The war is not only in the Donbass: 10 conflicts that the world is following in 2020]. 25.02.2020. URL: <https://www.liga.net/incidents/articles/voyna-idet-ne-tolko-donbasse-10-konfliktov-za-kotorymi-sledit-mir-v-2020-godu> (in Russian)
10. Симония, Н.А. & Торкунов, А.В. (2015). Новый мировой порядок: от биполярности к многополярности. *Полус (Political Studies)*, № 3, pp. 27–37. (in Russian)
11. Achankeng, F. (2013). Conflict and conflict resolution in Africa: Engaging the colonial factor. *African journal on conflict resolution*, vol. 13, № 2, pp. 11–38.
12. Averre, Derek (2016). The Ukraine Conflict: Russia's Challenge to European Security Governance. *Europe-Asia Studies*, № 68(4), pp. 699–725.
13. Niblett, Robin (2014). *Globalization and World Order*. Conference Report. London: Royal Institute of International Affairs.
14. Nye, J.S. (2004). *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
15. Nye, J. (2004). *Understanding International Conflicts. An Introduction to Theory and History*. Longman Classics in Political Science. Sixth edition. Cambridge: Harvard University Press.
16. Strasheim, Julia (2016). Power-Sharing, Commitment Problems, and Armed Conflict in Ukraine. *Civil Wars*, № 18(1), pp. 25–44.
17. Zartman, I.W. *Traditional cures for modern conflicts: African conflict «medi-cine»*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2000. 261 p.